

ARCHIVNICTVÍ A SPISOVÁ SLUŽBA

*Ochrana archiválií
a archivní legislativa*

Filozofická fakulta
Univerzity Jana Evangelisty Purkyně
Ústí nad Labem

Obsah

OCHRANA ARCHIVÁLIÍ A ARCHIVNÍ LEGISLATIVA.....	3
1 VÝVOJ DO PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY	3
2 VÝVOJ V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	5
3 VÝVOJ V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE A V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1992.....	6
4.1 <i>Legislativa vybraných evropských zemí - Francie</i>	10
4.2 <i>Legislativa vybraných evropských zemí - Rakousko</i>	11
4.3 <i>Legislativa vybraných evropských zemí - Německo</i>	12

OCHRANA ARCHIVÁLIÍ A ARCHIVNÍ LEGISLATIVA

1 Vývoj do první Československé republiky

Až do 19. stol. bylo v českých zemích povolání archiváře vzácné, vyskytovalo se jen málo vlastníků, kteří se starali o svěřeni archiválií kvalifikovaným osobám (především vyšší šlechta). Převažovala neobornost a diletantství.

U státní správy a podobně u samosprávy zůstávaly archivy, vnímané jako staré registry, ve správě registrátorů. Gubernium (jako nejvyšší úřad zemské správy) nestanovilo požadavky pro službu v archivu také z úsporných důvodů. Ve městech bývaly archivy ve správě písařů, někdy rychtářů či učitelů, duchovních i samotných měšťanů, výjimečně doktorů práv. Starostů o klášterní archivy byli pověřováni řeholníci, takže i zde byla žádoucí úroveň péče spíše výjimkou.

Jelikož zvláště městské a obecní archivy byly velmi zanedbané, už císařským reskriptem z 31. října 1753 se nařizovalo, že městští syndikové (tedy vedoucí písaři) jsou povinni bez zvláštní peněžní úhrady uvést do lepšího pořádku městské registry a archivy a pečovat o jejich řádné uložení – opatření nemělo valného výsledku, neboť nebylo kontrolováno.

Teprve prezidiální nařízení českého gubernia z 6. ledna 1805 o inventarizaci listin do roku 1700 v městských archivech a jejich zabezpečení přece jen vyústilo ve vypracování více než 60 „inventářů“ městských archivů, tedy přehledů o jejich obsahu.

Zprávu vlády o stavu a obsahu soukromých archivů v Čechách si v r. 1848 vyžádala nově konstituovaná vídeňská Akademie věd, dalším účinným opatřením se jevil oběžník pražského místodržitelství z října 1856, který z podnětu ministerstva vnitra stanovil městům povinnost pečovat o své archivy a všem krajským a okresním politickým úřadům nařizoval úřední archivní dozor. Ale už oběžníkem z června 1859 presidium místodržitelství povinné zasílání periodických zpráv zase zrušilo. Vcelku mimořádnou o péči o archiv města Olomouce jako jednoho z předních moravských královských měst dokládá jeho na svou dobu velmi moderní řád z r. 1880 vydaný tehdejší městskou správou.

To však byla vcelku mimořádná situace. V Čechách nařídil Zemský výbor r. 1897 **okresním výborům, aby pečovaly o zachování písemných památek z této roviny výkonu správy**. Péči o městské archivy na sebe přirozeně vzal český Zemský archiv, v němž byla v souvislosti s průzkumem městských (ale i šlechtických) archivů vypracována **v 90. letech 19. století základní pravidla pro uspořádání městských archivů**.

Stav uspořádání většiny šlechtických archivů nadále nebyl příliš uspokojivý (ve vcelku výjimečných případech se k jejich pořádku dostaly přední z dobových historických osobností – tak například František Palacký pořádal v souvislosti se zpracováním studie o rodu Šternberků jejich rodové archiválie, Václav Vladivoj Tomek archiv rodiny Thun-Hohensteinů v Děčíně. **Jen přední šlechtické rody zaměstnávaly osoby pověřené speciálně i správou archivů** – především Schwarzenberkové v Třeboni, Buquojové v Nových Hradech, Nosticové v Praze, Colloredo-Mansfeldové na Opočně, Kolovratové v Rychnově nad Kněžnou, Černínové v Jindřichově Hradci, Kinští v Chlumci nad Cidlinou, Clam-Gallasové ve Frýdlantu, Lobkovicové v Roudnici, na Moravě Magnisové ve Strážnici a Dietrichštejnové v Mikulově.

Vcelku ještě horší byla péče o různé církevní archivy. Nejcennějším byl v Čechách archiv pražského arcibiskupství a pražské metropolitní kapituly, na Moravě archiv olomouckého arcibiskupství, uložený v Kroměříži. O stavu farních archivů měla určitý přehled jen českobudějovická diecése. Co se týče archivů klášterů a kongregací, existujících i po josefínských reformách, ani o ně nebylo dostatečně postaráno. Některé řády a kongregace ovšem včleňovaly ustanovení o archivní péči do svých konstitucí a statut.

LITERATURA

SPÁČIL, Vladimír. Archivní řád olomouckého městského archivu z roku 1880. In: Ročenka SOkA 1 (20), Olomouc, 1993, s. 29–36

Na centrální rovině byla v r. 1850 ve Vídni založena **Ústřední komise pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek** („K. k. Zentralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale“), podřízená Ministerstvu vyučování, která zahájila činnost v r. 1853.

R. 1872 své zaměření rozšířila i na památky prehistorické a písemné. Byla rozdělena do tří sekcí. Úkolem třetí, archivní sekce (její práce se účastnil i Theodor von Sickel) bylo nejen zlepšení organizace státních archivů, ale za využití tzv. konzervátorů, tedy dobrovolných pracovníků „v terénu“, hlubší evidence i jiných veřejných archivů a archivů soukromých. I tato sekce podléhala Ministerstvu vyučování, čímž postrádala účinnou působnost vůči státním archivům.

V r. 1894 zřízena ve Vídni Archivní rada jako poradní orgán Ministerstva vnitra, a to pro archivy c. k. úředních míst a jim podřízených úřadů. Pro oblast samosprávných a soukromých archivů tak nadále vykonávala svou činnost III. sekce archivní rady. **Příčiněním archivní rady** byly rovněž vypracovány **zásady pro inventarizaci archivních fondů**, takže se započalo s vydáváním inventářů fondů uložených ve státních archivech. Rada se rovněž usnesla vydávat zprávy o archivech podle jednotlivých zemí.

Archivní rada byla v r. 1912 reorganizována v poradní orgán vlády, předsedal ji ale nadále ministr vnitra. Tehdy přešla i některé úkoly bývalé III. sekce, takže vykonávala **souhrnně péči o státní i nestátní a soukromé archiválie** (o písemnosti státního původu se však mohla zajímat jen se svolením vedoucího příslušné instituce nebo okresního hejtmána). Měla stálý jednací výbor o 5 členech, který měl svou kancelář, jíž předsedal státní archivář. Jejimi pomocnými orgány byly konzervátoři jmenovaní ministrem vnitra a korespondenti ustanovovaní Archivní radou. Měla svůj informativní časopis – *Mitteilungen des k. k. Archivwesens*. V Archivní radě byl jedním ze dvou náměstků Jaromír Čelakovský z Archivu hlavního města Prahy. Z dalších českých zástupců zde za archivy byli Vojtěch Jaromír Nováček, ředitel Zemského archivu, Karel Köpl z místodržitelského archivu a Bertold Bretholz z Moravského zemského archivu, z univerzitních profesorů Jaroslav Goll a Hermenegild Jireček.

Tak jako český místodržitelství archiv, byly i „archivy“ dalších správních úřadů dlouhodobě vlastně jen registraturami, s jistou výjimkou spíše sbírkového Haus-, Hof- und Staatsarchivu ve Vídni, vzniklého r. 1749, do nějž byly soustředěny významné státoprávní písemnosti i z jednotlivých zemí – **viz** kapitola Vývoj archivů a jejich institucionalizace. Naproti tomu český Zemský archiv se orientoval přednostně na vědecký výzkum a ediční práci. **Neexistovala prakticky žádná pravidla, podle nichž by byly písemnosti ukládány**

do archivů a nebyla ani stanovena přesná příslušnost archivů pro materiál určité povahy.

Proto se už od konce 19. století objevovaly snahy archivy jednotně organizovat a metodicky řídit – tak například absolvent Vídeňského institutu a od r. 1901 Schwarzenberský úředník Adolf Ladislav Krejčí navrhol zřídit kromě místodržitelského archivu také čtyři **krajské archivy** – v Českých Budějovicích, Kutné Hoře, Praze a Liberci, a to po linii státní i samosprávné. Uvažovalo se rovněž o zřízení **agrárního archivu** z materiálů velkostatkových kanceláří z doby, kdy byly samosprávnými jednotkami. (Dobře bylo postaráno jen o vrchnostenské pozemkové knihy, přebírané po polovině 19. století nově vzniklými okresními soudy a ke konci století uloženými do Českého zemského archivu). Vynořila se i myšlenka (podporovaná například Josefem Šustou) na zřízení **průmyslového archivu**.

V r. 1917 projednávala Archivní rada návrh zákona, jímž by se svěřovala ochrana písemných památek politickým úřadům, v nejvyšší instanci ministerstvu vnitra. Návrh však již vzhledem k obecné politické situaci nebylo možné realizovat.

2 Vývoj v Československé republice do druhé světové války

Usnesením vlády ČSR z 23. 11. 1918 se archivnictví přiřazovalo do působnosti ministerstva školství a národní osvěty (MŠaNO).

Toto ministerstvo stejně jako Národní výbor po vzniku ČR podporovalo myšlenku na zřízení **Národního (Historického) archivu** (původní návrh padl už v r. 1811), který by vznikl sloučením dosavadního **místodržitelského archivu** a **Českého zemského archivu**.

Záhy po převratu byla při Národním výboru v Praze ustavena archivní sekce při Komisi pro ochranu památek, která svolala na 20. listopadu 1918 poradu českých archivářů, zvanou anketa. Do následné diskuse vstoupili nejvýrazněji Jan Bedřich Novák, ředitel českého Zemského archivu, Adolf Ladislav Krejčík z Moravského zemského archivu, následně pak Ladislav Klicman jako první ředitel nově vzniklého (r. 1919) rezortního archivu Ministerstva vnitra, Josef Borovička, vicearchivář českého Zemského archivu, Václav Hrubý, archivář Národního muzea a Václav Vojtíšek, archivář hlavního města Prahy. Zatímco podle J. B. Nováka měly být archivy po francouzském vzoru podřízeny tomu ministerstvu, které by mělo v kompetenci též muzea a knihovny, klonil se A. L. Krejčík spíše pro gesci Ministeria vnitra nad archivy (sám se ale záhy, v r. 1919, stal ředitelem samostatného resortního archivu zemědělského). Kromě spojení archivu zemského a místodržitelského bylo také doporučováno zřízení státních archivů v Brně, Opavě a na Slovensku (tím by tedy nepřišlo v úvahu zřizování krajských archivů, o nichž ještě A. L. Krejčík také uvažoval – správa na úrovni krajů se ovšem stejně za 1. republiky nevyvinula). Ze samosprávných archivů tak mělo být pamatováno především na archivy zemské a obecní (městské). Extrémní návrhy předpokládaly, že Národní archiv by vznikl jen z historických fondů a byl by tedy archivem uzavřeným.

Do diskuse zasáhlo také memorandum tzv. likvidačních komisařů pro styky kulturní při čs. velvyslanectví ve Vídni, které v zásadě podpořilo myšlenku Národního archivu a v každém případě působnost MŠaNO.

MŠaNO zřídilo ve svém resortu odborného archivního referenta, jmenovalo archivní poradní sbor, vybudovalo Státní archivní školu (zřízena r. 1919). Do **Archivu ministerstva vnitra**

(MV), zřízeného jako nástupce místodržitelského archivu již r. 1919, byly také předávány archiválie získané v rámci **archivní rozluky** s Rakouskem s výjimkou listin archivu České koruny, které byly připojeny k ostatním listinám korunního archivu v českém Zemském archivu (**viz** kapitola Vývoj archivů a jejich institucionalizace...- podkapitola Po vzniku samostatné ČSR). Ředitel Archivu MV L. Klieman se postavil proti myšlence spojeného Národního archivu a byl podporovatelem zřizování rezortních archivů i u dalších ministerstev.

Zákon o archivní organizaci, k němuž dala podnět poslanecká sněmovna v lednu 1920 a který byl MŠaNO do r. 1923 připraven, se bohužel pro různorodost zájmů zmíněných ministerstev neprosadil. MV prosazovalo představu, že jeho archiv (spolu se státními archivy v Brně a Bratislavě) bude výkonným orgánem v oblasti péče o státní archiválie, zatímco o archiválie z roviny samosprávné činnosti by se bylo mělo postarat MŠaNO, u něhož se předpokládalo vybudování státních úřadů památkové péče (v Praze, Brně a Bratislavě) a ustavení instituce státních archivních inspektorů.

MŠaNO skutečně jmenovalo r. 1924 státní inspektory pro archivy (městské, obecní, církevní, muzejní a soukromé) a knihovny, a to na zemském principu (pro Čechy se inspektorem stal Václav Vojtíšek, pro Moravu a Slezsko František Hrubý. Inspektorem pro Slovensko byl již od r. 1919 Václav Chaloupecký).

Východisko z neutěšené situace se pokusilo najít ministerstvo unifikací, které v r. 1934 vypracovalo **osnovu zákona**, podle něhož mělo mít ministerstvo vnitra vrchní dozor nad veřejnými archivy v rozsahu předpisů o ochraně památek, a vláda měla zřídit státní archivní radu. **Vypracovávání variant speciální pracovní skupinou v letech 1935–1939 ukončily změnéné politické poměry, aniž se dospělo k realizaci.**

Sít' nestátních archivů na území Čech a země Moravskoslezské zůstala v podstatě stejná jako za Rakousko-Uherska.

3 Vývoj v Československé republice po druhé světové válce a v České republice po roce 1992

Po válce odmítlo ministerstvo školství iniciativu ministerstva unifikací, které v r. 1947 oznámilo, že dokončuje práce na redakci archivního zákona podle osnovy z r. 1938 a ujalo se samo tohoto úkolu. Výrazněji se však začíná prosazovat ministerstvo vnitra, které připravilo už na počátku roku 1949 vlastní nástin osnovy zákona. V r. 1951 byla v souvislosti s obecným politickým vývojem při tomto ministerstvu ustavena vládním usnesením **Státní archivní komise jako ústřední řídicí orgán československého archivnictví, nadřazený všem rezortům** (ty ovšem byly v komisi zastoupeny, třetina zástupců byla v komisi ze Slovenska; ti současně tvořili Slovenskou archivní komisi při Poverenectvu vnútra jako oblastní orgán **Státní archivní komise na Slovensku**). Posláním komise bylo zajištění jednotné organizace a plánovité řízení archivní služby v celém státě.

Závěrečným aktem Státní archivní komise bylo projednání vládního nařízení o archivnictví, připraveného archivní správou MV (zřízena 1. 11. 1953).

Vládní nařízení z 7. 5. 1954 jako první legislativní úprava oblasti archivnictví v Československé republice utvrdilo včlenění archivů do rezortu vnitra a současně zásadu jednotné archivní organizace vytvořením Jednotného státního archivního fondu (zkracován jako JAF), zahrnujícího veškeré archiválie vzniklé z činnosti státních orgánů,

jejich ústavů a zařízení, socialistických právních osob i jejich předchůdců a soustředěného ve státních a ostatních veřejných archivech. **Odborným orgánem ministerstva se stala zmíněná Archivní správa, čímž samozřejmě zanikla působnost předchozí Státní archivní komise.** Jako **poradní orgán ministerstva vnitra**, jmenovaný ze zástupců různých archivů, byla zřízena **Vědecká archivní rada.**

V následujících letech zasáhly do struktury archivní organizace významně dvě obecné právní normy, a to **zákon o územním členění státu v r. 1960 a ústavní zákon o československé federaci z r. 1968.** Na základě první normy se zmenšil počet krajů a okresů a následkem toho i počet státních a okresních archivů, druhý zákon o federativním uspořádání republiky přičleňoval archivnictví národním ministerstvům vnitra.

Proto začalo ministerstvo vnitra České socialistické republiky připravovat **návrh archivního zákona**, který vstoupil v platnost r. 1974 (zákon České Národní rady o archivnictví č. 97/1974 Sb. ze 17. října 1974). Podle tohoto zákona se ustalovala organizace archivů tak, **že v čele stojí Státní úřední archiv, dalšími složkami je 7 archivů státních a 76 okresních** (celkově včetně archivů podnikových, archivů zvláštního významu, archivů politických stran a Ústřední odborové revoluční rady bylo tehdy v ČSR na 1032 archivů).

Po změně režimu byl tento zákon, nepočítající s archiváliemi soukromého sektoru a archiváliemi samosprávných korporací, novelizován zákonem České Národní rady č. 343/1992 Sb. z 29. dubna 1992 s platností od 1. září 1992. Novela se tedy vyrovnávala se změnami možnostmi vlastnictví archivních dokumentů. **Zachovala** ovšem **instituci Jednotného archivního fondu a dosavadní síť státních archivů**, do níž začlenila i okresní archivy, nyní státní okresní archivy. Vývoj archivů po r. 1992 ovšem musel reflektovat i závažné obecné správní změny, především v r. **2002 zákon rušící okresní úřady** a tehdy také vydaný tzv. služební zákon, který ovšem nevstoupil v účinnost (Zákon o převedení majetku pracovníků a příslušnosti k hospodaření s majetkem v souvislosti se zrušením okresních úřadů č. 320/2002 Sb., Zákon o službě státních zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech č. 218/2002 Sb.). Bylo zapotřebí reflektovat skutečnost, že **Státní ústřední archiv a Státní oblastní archivy** přestaly být ústavy ministerstva vnitra a **státní okresní archivy** zařízeními okresních úřadů a staly se **správními úřady**. Proto byl připraven **nový archivní zákon** (Zákon o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů č. 499/2004 Sb., z 30. června 2004), který byl účinný od 1. ledna r. 2005. **Vzhledem k velkému rozmachu ve využívání elektronických dokumentů byl od té doby několikrát novelizován** – zásadní novela byla přijata v roce 2012 (zákon č. 167/2012 Sb., s účinností od 1. července 2012; následovala ještě novela v podobě zákona 56/2014 Sb., účinná od dubna téhož roku, která však upravuje znění jen několika málo paragrafů či odstavců předmětného zákona). Novelu archivního zákona hlouběji specifikují práci s elektronickými dokumenty jak v oblasti spisové služby, tak také v oblasti následné archivace vybraných dokumentů.

Podstatnou změnou bylo po přijetí zákona č. 499/2004 Sb. poprvé v naší historii **ošetření i sféry spisové služby** zákonnou normou a **pravomoc** ministerstva vnitra (respektive Archivní správy MV) akreditovat (za splnění zákonem daných podmínek) **nové archivy fyzických i právnických osob** (jako soukromé či tzv. specializované archivy – kromě těch, které osvědčily svou existenci již v době přijetí zákona).

Důležitým je akcent na skutečnost, že **archiválie tvoří nedílnou součást národního kulturního dědictví** (změna názvu Jednotného archivního fondu v Národní archivní dědictví).

Co se týče **organizace** archivů, v zájmu zamezení chaosu v písemnostech a jejich přináležitosti do jednotlivých archivů (i v souvislosti se vznikem dalších krajů), byla

v podstatě ponechána stávající archivní organizace (s tím, že nové kraje si do budoucna mohou utvářet vlastní archivy), přičemž bývalé **samostatné okresní archivy se staly vnitřními organizačními jednotkami Státních oblastních archivů v Čechách a na Moravě a ve Slezsku Moravského zemského archivu v Brně a Zemského archivu v Opavě**. Kromě státních archivů se u organizačních složek státu, státních příspěvkových organizací, státních podniků, vysokých škol a právnických osob zřízených zákonem počítá s tzv. **specializovanými archivy, u jmenovaných ministerstev s bezpečnostními archivy, s archivy územních samosprávných celků (kraje, města) i archivy soukromými v případě, že jsou akreditovány**. Jak bylo poukázáno v kapitole Spisová služba, mohou být rovněž jako jakési mezistupně zřizovány především u jednotlivých ministerstev a dalších správních úřadů tzv. **správní archivy (viz též kapitola Vývoj archivů a jejich institucionalizace... - podkapitola Současnost a archivy)**.

Nová legislativní úprava archivnictví sleduje evropské trendy v této oblasti (respektuje tedy plně soukromé vlastnictví a ochranu osobních a citlivých údajů), přičemž z hlediska badatelské využitelnosti se snaží navodit příznivé podmínky pro naplňování práva občanů na získávání informací. V zásadě je tedy (kromě osobních fondů) ponechána třicetiletá ochranná lhůta na využívání archiválií, pro vědecké účely je však umožněno využívat taxativně vyjmenovaných druhů archiválií z období socialismu, jež nesplňují podmínku třicetiletého odstupu od událostí (viz § 37, odstavec 6 AZ) a také archiválií statistické povahy, v nichž lze osobní údaje před nahlížením anonymizovat. I v předkládání úředních dokumentů starších třiceti let však mohou být omezení daná jejich nezpracovaností anebo fyzickým poškozením.

Evropské legislativě na úseku archivnictví se obdobě přizpůsobil i nový **slovenský zákon** (Zákon o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov č. 395/2002 Zb., ze 17. května 2002, rovněž několikrát novelizovaný – v plném znění pod č. 503/2007 Zb., a novela pod č. 41/2011 Zb.). Jak už z jeho názvu vyplývá, zde se explicitě neprobírá vedení spisové služby, ale zdůrazňují se povinnosti správců registratur jako předchůdců archivních fondů. Novátorský (i v podmínkách evropského zákonodárství) je tento zákon odstraněním obecné třicetileté ochranné lhůty k využívání archiválií, tuto velkorysost však řeší přesnou specifikací možností omezení přístupu.

O změnách v novele, týkajících se sféry elektronických dokumentů (zavádí se např. pojem „elektronický registratúrny záznam“) viz <http://www.ulclegal.com/sk/bulletin-probono/2011/02/2984-novela-zakona-o-archivoch-a-registraturach>

LITERATURA

BABIČKA, Václav. Legislativní úprava archivnictví – východiska a cíle. *Archivní časopis*, 54, 2004, s. 1–21

KARTOUS, Peter. Nový zákon o archívech a registratúrach v Slovenskej republike. *Archivní časopis*, 53, 2003, s. 85–91

KARTOUS, Peter. Slovenské archívy v stredoeurópskom priestore. In: *XXVIII. Mikulovské sympozium 2004. Vývoj archivnictví v českých zemích a na Slovensku*. Brno, 2005, s. 15–21

Zákon o archivnictví a spisové službě č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů je k dispozici jak na webových stránkách ministerstva vnitra, tak na adrese české archivní společnosti (www.mzv.cz; www.cesarch.cz)

Viz též kapitola Vývoj archivů a jejich institucionalizace... - podkapitola Současnost a archivy) a kapitola Spisová služba – podkapitola Spisová služba v současnosti.

Legislativa příbuzná – návaznost na jiné současné české zákony:

- zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb., zákon č. 256/1992 o ochraně osobních údajů v informačních systémech, zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, zákon č. 227//2000 Sb.,
- zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy, zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu; nařízení vlády č. 495/2004 Sb., kterým se tento zákon provádí; vyhláška č. 494/2004 Sb., o elektronických podatelkách; zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy; zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, zákon (novela) č. 440/2004 Sb., o elektronickém podpisu, nařízení vlády č. 495/2004, kterým se provádí zákon o elektronickém podpisu, vyhláška č. 496/2004 Sb., o elektronických podatelkách, zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, s nímž jsou spojeny dvě prováděcí vyhlášky, totiž vyhláška o autorizované konverzi dokumentů (vyhláška č. 193/2009 Sb., o stanovení podrobností provádění autorizované konverze dokumentů) a vyhláška o informačním systému datových schránek, jejichž prostřednictvím jsou elektronické dokumenty doručovány (vyhláška č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobnosti užívání a provozování informačního systému datových schránek).
- zákon č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů
- zákony z oblasti úpravy postavení a chodu veřejné správy v ČR (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), novelizován zákonem č. 313/2002 Sb.; zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení); zákon č. 131/2002 Sb., o hlavním městě Praze; zákon č. 320/2002 Sb., o převedení majetku pracovníků a příslušnosti k hospodaření s majetkem v souvislosti se zrušením okresních úřadů; vyhláška Ministerstva vnitra 362/2002 Sb., o postupech při provádění spisové rozluky v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů)
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád; zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů
- zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění zákona č. 148/2001 Sb.,
- zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon); zákon č. 156/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon),
- zákon č. 552/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

4 Specializovaná archivní legislativa v Evropě

V Evropě se oblast archivnictví upravovala novými zákony po druhé světové válce (Velká Británie v r. 1958 a znovu v r. 1967, Itálie 1963 a 1967), hlavní vlna vydávání

nových zákonů však začala (i v souvislosti s obecným světovým trendem) v 70. letech 20. století.

Základní rozdíl při legislativní úpravě archivnictví spočíval v tom, zda příslušná země měla archivnictví zestátněno (Československo a další země socialistického tábora) anebo organizováno na tradičních principech. V zemích tzv. západní Evropy je tedy podstatným to, zda byly a jsou **organizovány jako jednotný stát** (Francie, Belgie, Holandsko, Itálie, Španělsko, Portugalsko, skandinávské země ad.) anebo jde **o federativní správní model** (Německo, Rakousko, Švýcarsko, ze zámořských zemí Spojené státy americké, Kanada a Austrálie). **Zde je totiž možné upravit spolkovou normou jen společné oblasti zájmu, zatímco každá jednotlivá země v rámci federace si řídí archivnictví svými zákony, které mohou mít velmi rozdílnou povahu** (viz například Německo).

V současné době je podstatné, aby archivní legislativa, bez rozdílu, o jakou zemi jde, respektovala i další zákonné normy, především právo na svobodné získávání informací, což ovšem musí být vyváжено (a v praxi je to mnohdy velmi obtížné) zvýšenou ochranou osobních (i autorských) práv.

Ačkoli se tedy legislativa dnes obecně orientuje na oblast veřejných archivů (sem spadají i archivy komunální) a na soukromé archivy může mít jen nepřímý dosah, jejich mnohdy mimořádnou důležitost z hlediska „paměti národa“ si ovšem velmi dobře uvědomuje.

Ve většině evropských zemí platí, že archiválie jsou přístupné po uplynutí třicetileté lhůty po svém vzniku, lhůta však může být i delší anebo vůbec zrušená (viz Slovensko). V případě osobních údajů se obvykle umožňuje badatelské využití po devadesáti letech od vzniku záznamu, respektive u osobních fondů po 110 letech od narození určité osoby nebo 10 letech po její smrti (ovšem za předpokladu jednání s dědici).

Archivní zákony posledních let také reflektují nové požadavky na sběr a uchovávání dat v elektronické podobě.

Zákony jednotlivých zemí byly pro druhou polovinu 20. století z iniciativy Mezinárodní archivní rady (včetně zákona československého) **zveřejňovány v periodiku Archivum – International Review on Archives** (ve svazích 17, 19, 28, 40, 41 a také jako samostatná publikace). V současné době jsou **archivní zákony Evropy i dalších zemí světa přístupny na webové stránce světové organizace UNESCO** <http://www.unesco-ci.org>

4.1 Legislativa vybraných evropských zemí - Francie

První archivním zákonem v Evropě by francouzský archivní zákon z r. 1794. Do současnosti se francouzské archivnictví řídilo zákonem z r. 1979, který lépe vymezoval kompetence jednotlivých složek systému archivů, definoval pojem archivu a precizoval rozdíl mezi archivy veřejnými a soukromými. Tento zákon je doplněn dekrety z roku 1979 o archivech sektoru obrany, o kompetencích a kooperaci složek veřejných archivů, o zpřístupňování dokumentů z veřejných archivů a o archivech soukromých. Samostatný dekret z r. 1980 upravuje činnost archivu ministerstva zahraničí. Rozdělení kompetencí mezi obce, departementy a regiony státu je předmětem speciálního zákona z roku 1983, přičemž stát nad archivy územně správních celků vykonává podle dekretu z r. 1988 pouze vědeckou a technickou kontrolu. V tomto smyslu spadají i departementní archivy pod ředitelství francouzských archivů (vytvořeno v r. 1897), které je od r. 1959 začleněno do resortu kultury. Poradním orgánem ředitelství je od r. 1988 Vrchní archivní rada, která poskytuje konzultace i k soukromým archivům. Archivní bohatství se chápe jako nedílná součást národního kulturního dědictví.

Národní archiv, založený již v roce 1789, uchovává písemnosti ústředních státních orgánů s výjimkou ministerstva obrany a ministerstva zahraničních věcí, které mají vlastní archivy a je řízen ministerstvem kultury. Od 1. ledna 2007 sídlí archiv ve třech městech (Paříž, Fontainebleau a v okolí Paříže též v Pierrefitte-sur-Seine, kde byla otevřena architektonicky mimořádně hodnotná archivní budova v roce 2013). Některé fondy národních celků jsou uchovávány ve dvou dalších archivech – v Národním zámořském archivu (Archives nationales d'outre-mer) v Aix-en-Provence (archiv kolonií) a v Národním archivu světa práce (Archives nationales du monde du travail) v Roubaix (archivy soukromých firem a společností).

Nový zákon o archivech ve Francii byl přijat v červenci r. 2008 – viz

<http://www.archivesdefrance.culture.gouv.fr/actus/>

V něm je právě základní důraz položen na ochranu archivního materiálu jako součásti obecného kulturního dědictví včetně harmonizace režimu dokumentárně významných archivů soukromých (obdobného režimu uplatňovaného vůči kulturním památkám obecně). Dalším stěžejním momentem je snaha o co možná nejpružnější zpřístupňování informací z veřejných archivů badatelům, ovšem na druhé straně i zvýšená ochrana citlivých údajů (v některých případech ovšem bude možné i zkrátit původně běžnou 30letou ochrannou lhůtu). Archivnictví je **podřízeno rezortu kultury**.

LITERATURA

DELMAS, Bruno. „Les archives en France, bouleversements et controverses“. In: *Historie@Politique. Politique, culture, société*. No 5, mai-août 2008.

<http://www.histoire-politique.fr>

4.2 Legislativa vybraných evropských zemí - Rakousko

V Rakousku jako spolkové zemi byl legislativní proces v oblasti archivnictví zahájen teprve v r. 1997 a dosud není ukončen – Rakousko má zatím spolkový zákon pro tuto oblast z roku 1999 a dílčí zákony pro většinu z celkem devíti spolkových zemí. Zdejší zemské archivy jsou historicky dvojího původu – buď jako archivy striktně zemské, tedy uchovávající dokumenty stavovské správy země anebo jako „Landesregierungsarchive“, tedy archivy zeměpanské). Nejdříve bylo archivnictví na úrovni země upraveno zákonem z roku 1997 ve Štýrsku, následovaly zákony pro Horní Rakousko a město Vídeň, v roce 2011 byl přijat archivní zákon v Dolním Rakousku a v roce 2013 ve Štýrsku a Burgenlandu.

Historický Haus-, Hof- und Staatarchiv je dnes součástí Rakouského státního archivu a spolu s dalšími třemi základními odděleními tohoto archivu („Allgemeines Verwaltungarchiv“, Finanz- und Hofkammerarchiv“, „Kriegsarchiv“) je spravován společným Generálním ředitelstvím, které však není nadřízeným orgánem pro další rakouské archivy.

Spolkové archivnictví podléhá v Rakousku **od poloviny 20. století přímo úřadu spolkového kancléře**.

LITERATURA

BERG, Heinrich. *The Development of Archival legislation in Austria*. Technical and Field related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings. Maribor 4/2005, No 1, s. 424–434
<http://www.pokarh-mb.si>

4.3 Legislativa vybraných evropských zemí - Německo

Německo má jako spolková země roztržštěnou archivní legislativu (různé zákony ve 14 zemích), v níž se navíc v poválečném vývoji projevovaly rozdílné principy v západní a východní zóně. **Spolkový archivní zákon z r. 1988**, který upravoval shromažďování státních archiválií ze všech rezortů (i všech složek ozbrojené moci) ve Spolkovém archivu (ten ale nemá řídicí či kontrolní pravomoce vůči státním či jiným archivům jednotlivých zemí), byl **novelizován v roce 2013** a v souladu s dalšími německými zákony o informační společnosti akcentuje nové trendy v oblasti elektronických dokumentů a jejich ukládání. V jednotlivých německých státech je archivnictví řízeno rozdílnými resorty. **Mnohé z těchto zemí také v posledních letech přistoupily k novelizaci zemských archivních zákonů** – o tomto procesu informuje *Archivalische Zeitschrift*, 90, 2008. K dispozici jsou online na stránkách Archivní školy v Marburgu - <http://www.archivschule.de/DE/service/archivgesetze/> a na webových stránkách <http://de.wikipedia.org/wiki/Archivrecht> (ne vždy v úplně aktuálním znění)

Spolkový archiv (Bundesarchiv) je národní německý archiv sídlící v Koblenzi. Vznikl v r. 1952 jako centrální instituce západního Německa, od r. 1990 funguje jako centrální instituce celého Německa. V současnosti přijímá dokumenty od spolkových institucí. **Spadá pod ministerstvo kultury** (až do roku 1998 to bylo ministerstvo vnitra).

Spolkový archivní zákon viz

<http://www.bundesarchiv.de/bundesarchiv/rechtsgrundlagen/bundesarchivgesetz/index.html.de>

LITERATURA

SCHOCH, Friedrich; KLOEPFER, Michael; GARSTKA, Hansjürgen. Archivgesetz (ArchG-ProE). Entwurf eines Archivgesetzes des Bundes. *Beiträge zum Informationsrecht*, Bd. 21. Berlin: Duncker and Humblot, 2007

Fyzická ochrana archiválií, konzervace a restaurování – **viz** kapitola Archivní technika

K archivnictví v jednotlivých evropských zemích viz skriptum Jiřiny Šťouráčové Archivnictví

<http://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/128576/monography.pdf>